

VERSLAG van de informatiebijeenkomst d.d. 11 december 2019 over de behandeling van het Rekenkamerrapport Uithoflijn in het provinciehuis van Utrecht

Aanwezig:

- Leden van de gemeenteraad van de stad Utrecht
 - Leden van Provinciale Staten van Utrecht
 - Bestuurders van de Rekenkamer:
 - Rekenkamer Utrecht: Peter van den Berg (voorzitter)
 - Randstedelijke Rekenkamer: Ans Hoenderdos (directeur-bestuurder)
 - Portefeuillehouders (Lot van Hooijdonk, Victor Everhardt en Dennis Straat)
 - Diverse medewerkers van de griffie.
 - Voorzitter: Jony Ferket
-

De voorzitter heet alle aanwezigen welkom, in het bijzonder de leden van PS die hier op uitnodiging zijn van de gemeenteraad van Utrecht, weliswaar in het eigen Provinciehuis.

Deze gezamenlijke informatiebijeenkomst is - op verzoek van raad en staten – georganiseerd om beide Rekenkamers tegelijkertijd te kunnen bevragen.

Het doel van deze informatiebijeenkomst is, om vooruitlopend op de politieke behandeling in commissies en plenaire vergaderingen, informatie op te halen die nodig is voor een goed debat. De beide Rekenkamers zullen in deze informatiebijeenkomst vragen beantwoorden over conclusies, aanbevelingen, de nota van bevindingen etc. Er is ook gelegenheid om vragen te stellen aan de portefeuillehouders, echter, de focus ligt vanavond op het stellen van informatieve vragen aan de Rekenkamers. Voor deze bijeenkomst is twee uur gepland met een maximale uitloop van een half uur. Het is niet de bedoeling dat er vanavond een politieke discussie gaat ontstaan.

De vragen kunnen per blok (per deelconclusies van het rapport worden gesteld. In totaal gaat het om 6 blokjes. Aan het einde is er gelegenheid voor overige vragen.

De voorzitter wijst tevens op het volgende:

- De gemeenteraad debatteert over dit onderwerp tijdens de vergadering van de commissie Stad en Ruimte op 13 december 2018 om 13.30 uur. De raad besluit hierover tijdens de raadsvergadering van 20 december 2018.
- Provinciale Staten behandelen het rapport in de statenvergadering van 17 december 2018.

De voorzitter geeft de raadsleden en statenleden gelegenheid vragen te stellen over het Rekenkamerrapport

1. (MEER)KOSTEN UITHOFLIJN

De heer Van Déun, PVV, stelt de volgende vragen:

- De Rekenkamer beschrijft het risico dat het project nog duurder kan worden, indien de planning gaat uitlopen en december 2019 niet wordt gehaald. Aangegeven wordt dat er mogelijk in de testfase nog gebreken naar voren kunnen komen. Hoe reëel is het dat tijdig aan de testfase kan worden begonnen? Heeft de Rekenkamer in haar onderzoek enig idee over de omvang van de extra kosten nà 2019?

- Is bij de risico's ook rekening gehouden met eventuele claims die de gemeente Utrecht of de provincie nog gaan krijgen?
- Heeft de Rekenkamer een afschrift ontvangen van het volledige rapport van Integis? Waarom zijn de bevindingen van Integis niet in het rapport meegenomen, voor zover dat de opdracht van de Rekenkamer betreft, om onderzoek te doen naar de bestuurlijke en ambtelijke aansturing?

De heer Schipper, SP, gaat in op de stelling van de Rekenkamer over de schending van het budgetrecht. Hij heeft zich verdiept in het financieel plan van 2011, in de bestuursovereenkomst van 2012 en in het rapport second opinion van Delta Rail uit 2011. Over de voorbereiding- en beheerkosten wordt aangegeven dat het BRU daarover samen met de gemeente tijdig afspraken zou moeten maken. De teneur daarvan is: het komt allemaal nog. Klopt het dat de kosten van voorbereiding en beheer voor het eerst expliciet werden gemaakt, toen de bom in 2017 barstte met de € 34,2 miljoen, € onderdeel van de 84 miljoen?

In hoeverre kan er worden gesproken van schending van budgetrecht, wanneer zowel de raad als het AB van het BRU niet zijn aangehaakt bij de stukken die hij zojuist noemde? Hebben de raad en het AB van het BRU gewoonweg zitten slapen?

Gaat het volgens de Rekenkamer om schending van het budgetrecht van de raad of van het AB BRU? Hij wil daar graag extra informatie over ontvangen.

De heer Hazeleger, SGP, vraagt in relatie tot de meerkosten BAM, of er onderzoek is gedaan naar eventuele boetes bij het niet behalen van mijlpalen en bonussen bij het wel behalen van mijlpalen. Zojuist werd gerefereerd aan mogelijke extra kosten die er wellicht nog aankomen. In het rapport worden vooral risico's benoemd bij de taken van de afdeling OV van de provincie. Hij vraagt naar de stand van zaken op dat gebied. Wat wordt er op dat punt verwacht?

De heer v.d. Zweth, PvdA, vraagt naar de V&B kosten ad € 34 miljoen. Wanneer waren deze kosten voor het eerst compleet duidelijk? Wanneer was er voor het eerst een beeld hoe groot die kosten ongeveer zouden zijn? Voorts stelt de Rekenkamer dat het project € 102 miljoen extra gaat kosten, wanneer de Uithoflijn in 2019 gaat rijden. In de second opinion van Bocap linkten de meerkosten niet direct aan juni of december 2019. De kosten zouden in die visie ook € 84 miljoen zijn, wanneer de tram in december zou gaan rijden. Hoe verhoudt zich dat en waar komt de redenering vandaan dat het in 2019 om € 102 miljoen zou gaan?

De heer Weistra, GroenLinks, gaat in op het budgetrecht. De Rekenkamer schrijft over de inhoud van het budgetrecht, wanneer raad en staten een compleet beeld hebben. De Rekenkamer gaf eerder aan dat de raad zijn budgetrecht serieus moet nemen, en geen afweging moet maken wanneer niet alle kosten in beeld zijn. In het rapport leest hij dat het budgetrecht geschaad zou zijn. Hij kan dat niet plaatsen en vraagt om verduidelijking.

Mevrouw Schilderman, D66, gaat ook in op het budgetrecht. De kosten zijn pas bij de gemeente terecht gekomen tijdens het zwaarwegend advies. Geeft de Rekenkamer hiermee aan dat ze zich niet heeft kunnen vinden in het zwaarwegend advies en dat het mogelijk bespreken van deze posten in totaal, op het moment dat vertraging optrad, in feite schending van het budgetrecht was?

De heer Hoefnagels, D66, verwijst naar de V&B kosten. Hebben de Rekenkamers de redenering kunnen achterhalen achter het niet ramen van die kosten? In hoeverre is er helderheid gegeven over het ontbreken van de raming van de V&B kosten bij de overdracht van het project Uithoflijn van het BRU naar de provincie eind 2014/begin 2015?

De heer Van Schie, VVD, vraagt of de meerkosten konden worden vermeden wanneer raad en staten eerder hadden ingegrepen, dus eerder waren geïnformeerd. Hadden er dan kaders kunnen worden verlegd, met name in het Stationsgebied, en had men andere besluiten kunnen nemen? Zo ja, om welke orde van grootte zou het dan kunnen gaan?

De heer Wijntjes, CDA, vraagt of onderzocht is of de provincie bij de verplichte overname van het BRU in 2015 eerst de boedel heeft onderzocht (due dilligence), waaronder het project Uithoflijn. Was dat gebeurd, dan was al in 2015/2016 de noodzakelijke informatie naar voren gekomen, die nu pas via het Rekenkamerrapport boven tafel is gekomen.

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, vraagt naar de meerkosten van € 84 miljoen. Uit het rapport wordt duidelijk dat dat bedrag uit vier onderdelen bestaat. Waarom is die specificatie pas achteraf duidelijk geworden en niet vooraf gecommuniceerd met staten en raad?

Procap heeft een advies uitgebracht over een post Onvoorzien-Onvoorzien. Is helder geworden waarom dat advies terzijde is gelegd?

De versnellingsmaatregelen hebben € 11,4 miljoen gekost. In het rapport staat dat er wel is versneld maar er is niet veel opgelost. Kan daar meer helderheid over worden verschaft?

In het kader van de VTW's wordt gesteld dat er dienaangaande 400 verzoeken zijn ingediend. De Rekenkamer kwalificeerde dat als "exorbitant veel". De ChristenUnie wil van de VTW's graag een specificatie in de tijd ontvangen (wanneer en voor welke bedragen). Wanneer alle WTV's bij elkaar worden opgeteld, is dat meer dan de helft van het projectbudget. Waar blijven staten en raad als controlerende organen in dit geheel?

De heer Van Muilekom, PvdA, komt terug op de meerkosten en de afspraken die gemaakt zijn over de verdeling van de meerkosten tussen gemeente en provincie. Hoe is die verdeling tot stand gekomen? Is dat op correcte wijze gebeurd?

De heer Van Reenen, VVD, merkt op dat in de uitvoeringsfase van het project er een ongebruikelijk groot aantal wijzigingen werd doorgevoerd. Kan de Rekenkamer dat verduidelijken? Zijn er aanwijzingen dat de BAM heeft geprofiteerd van de gebrekkige sturing en samenwerking?

De heer V.d. Graaf, ChristenUnie, merkt op dat er nog veel onopgeloste geschillen zijn met de BAM die niet in het projectbudget zijn opgenomen. Hij vraagt om een toelichting op de niet opgeloste geschillen.

Mevrouw Hoek, 50PLUS, memoreert dat kostenoverschrijdingen zijn ontstaan door vertragingen. Eén van de oorzaken is dat de ondergrond op bepaalde plaatsen niet geschikt zou zijn en moest worden aangepast, echter, daarover leest zij niets. Juist dit element heeft grote vertraging opgeleverd en heeft daardoor kostenverhogend gewerkt. Waarom staat daarover niets in het rapport?

De voorzitter geeft de Rekenkamers gelegenheid te reageren.

De heer V.d. Berg komt terug op de vraag van de PVV of er inzicht is te geven in de risico's wanneer de tram later gaat rijden dan december 2019. De Rekenkamer heeft daar geen precies inzicht in. Hij tekent daarbij aan dat de raming van € 102 miljoen gebaseerd is op de aanname dat de tram in december 2019 gaat rijden, echter, uit de testfase kunnen nog de nodige problemen voortkomen. Vooraf is dat onbekend.

Gevraagd werd hoe reëel het is dat tijdig met de testfase wordt gestart. Hij kan die vraag niet beantwoorden. Er is inmiddels een derde voortgangsrapportage uitgebracht door de gemeente, die tracht actueel inzicht te bieden. Wellicht dat de vraagsteller daarmee uit de voeten kan.

Mevrouw Hoenderdos bevestigt dat de Randstedelijke Rekenkamer een afschrift heeft ontvangen van het Integis rapport. Zij wijst erop dat de opdracht voor het Integis rapport een hele andere is, dan de inhoud van de moties van de raad en staten. De Randstedelijke Rekenkamer heeft in zoverre afstemming gehad met Integis, dat er geen dubbel werk is gedaan. De Randstedelijke Rekenkamer heeft vooral onderzoek gedaan naar de bestuurlijke en ambtelijke aansturing van het project.

De heer V.d. Berg komt terug op de vraag van de heer Schipper wanneer de kosten van voorbereiding van exploitatie en beheer integraal in beeld zijn gekomen. Spreker verwijst naar tabel 9.2 waarin de geschiedenis van deze veelbesproken post wordt weergegeven. De post is in zijn volle omvang pas bekend geworden bij de Stuurgroep en de raad in december 2017. De post werd in maart 2013 voor de eerste keer met een getal belegd, zie tabel 9.3, 2^e regel. Bij het Directieoverleg in juni 2013 werd de post op PM gezet.

Vragen werden er over het budgetrecht van staten en raad gesteld. Het budgetrecht kan formeel worden beschouwd of materieel worden beschouwd. Formeel kan de vraag worden gesteld of er bedragen zijn uitgegeven, die niet geautoriseerd zijn door de raad. Het antwoord daarop is "nee". Bij besluitvorming is het echter van belang dat er een integraal beeld bestaat van alle kosten, op het moment waarop er invloed kan worden uitgeoefend. De Rekenkamers zijn van opvatting dat dit bij raad en staten niet het geval is geweest. De V&B kosten zijn niet in het totale project besloten. In de bestuursovereenkomst stond dat het totale project ook uit de onderdelen voorbereiding exploitatie en voorbereiding beheer bestond. Dat was echter niet in beeld gebracht. Wellicht was het toen moeilijk dat te kwantificeren, maar dan had men ervoor kunnen kiezen een post Onvoorzien op te nemen die daarmee rekening hield. Dat is niet gebeurd. De post Onvoorzien was kleiner dan datgene dat werd aangedragen én was voor een deel niet gedekt.

Het opnemen van de post V&B moet in samenhang worden gezien met het opnemen van de risicovoorziening. In figuur 4.2 staat dat er niet alleen in 2011, maar ook in de jaren daarna, in belangrijke mate sprake bleef van het niet gedekt zijn van de belangrijke post Onvoorzien. Daarin heeft ook een aantal mutaties plaatsgevonden. Op dat moment is al duidelijk dat er geen besluit is over de vraag wie dat gaat betalen, maar dat het wel gaat om een integraal onderdeel van de kosten. Ook als onduidelijk is hoe groot de kosten zijn, kan worden besloten daar een stelpost voor op te nemen. Eventueel kan er ook iets in de risicovoorziening worden opgenomen, die dan wel groter moet zijn en niet kleiner.

Gevraagd werd of onderzoek is uitgevoerd naar boetes en bonussen van de BAM. Dat is niet bij het onderzoek betrokken.

Mevrouw Hoenderdos komt terug op de vraag over de risico's die er nu nog zijn. Risico's zijn er aan de kant van de provincie bij de afdeling OV, met name als het gaat om de directieleveringen waarbij de beveiliging een belangrijk onderdeel is. Voorts wordt er elektromagnetisch getest bij het UMC. Dat gaat nu goed maar er kunnen wellicht toch nog problemen gaan ontstaan. De Rekenkamer heeft die risico's benoemd, maar kan ze niet kwantificeren.

Gevraagd werd naar de € 102 miljoen meerkosten in relatie tot de planning. Er is een stuurplanning en er is een hoofdlijnenplanning. De stuurplanning gaat ervan uit dat alles exact op schema loopt en volgens die planning volgt de oplevering van de Uithoflijn in juli 2019. De meerkosten bedragen in dat geval € 84 miljoen. Er wordt ook gestuurd op een hoofdlijnenplanning die uitkomt op december 2019 met € 102 miljoen aan extra kosten. Alles wat later komt, komt boven het bedrag van € 102 miljoen uit.

De heer V.d. Berg komt terug op de vraag of de meerkosten vermeden hadden kunnen worden. De Rekenkamer geeft het inzicht dat de extra € 84 miljoen in belangrijke mate samenhangt met kosten die aanvankelijk niet in beeld waren, de € 34 miljoen. Er is ook een post ten aanzien van de aanvullende kosten van de tramremise terwijl prijspeilen in de loop der jaren om louter technische redenen moesten worden aangepast. Dat betekent dat van de € 84 miljoen meerkosten waarschijnlijk circa de helft te maken had met het feit dat de volledige scope van het project niet in beeld was en de technische wijziging van het prijspeil.

Gevraagd werd of er bij de overname van het BRU een boedelinventarisatie heeft plaatsgevonden. De Rekenkamer heeft gezien dat er een due diligence bij de overgang naar de provincie Utrecht is uitgevoerd, maar in dat kader zijn de V&B kosten niet aan de orde geweest. Ook de PM post is niet nader van commentaar voorzien. E&Y heeft rond die tijd ook een nader onderzoek uitgevoerd maar ook daar is dat niet aan de orde geweest.

Mevrouw Hoenderdos bevestigt dat er tijdens de overgang van het project naar de provincie een boekenonderzoek door E&Y is uitgevoerd. Gekeken is naar de risico's, de governance, de wijze van aansturing van het project en de inrichting van de controlfunctie. Er zijn toen geen opmerkingen gemaakt over de PM post en de kosten V&B.

Inderdaad pleitte Procap in zijn advies voor een post Onvoorzien-Onvoorzien. De Rekenkamer vindt dat voor dit complexe project een verstandig advies, omdat er in dergelijke grote, complexe projecten altijd onvoorziene zaken optreden. Meestal wordt dat dan gezien als een onvoorziene zaak binnen de scope, maar men moet er ook rekening mee houden dat er ook buiten de scope van een project ontwikkelingen kunnen zijn die de planning en kosten kunnen beïnvloeden. Dat noemt men dan Onvoorzien-Onvoorzien.

Gevraagd werd wat de versnellingsmaatregelen hebben gekost en wat deze hebben opgeleverd. De onderzoekers hebben getracht dat te achterhalen. Geconstateerd is dat het project door de versnellingsmaatregelen vlotter verliep, maar de invloed op de totaalkosten kon de Rekenkamer niet achterhalen.

Er is sprake geweest van 400 VTW's en deze omvatten meer dan de helft van het budget. Procap heeft de Rekenkamer bij het onderzoek dienaangaande ondersteund. Procap heeft ervaring met dergelijke projecten en gebruikte in dit kader de term "ongebruikelijk veel". De Rekenkamer heeft die term overgenomen.

Gevraagd werd of BAM heeft geprofiteerd van het feit dat de bestuurlijke aansturing tekort schoot. Die 1 : 1 relatie heeft de Rekenkamer niet in het rapport vermeld. Procap heeft dit ook onderzocht en de uitkomst is dat onduidelijk is hoeveel BAM heeft moeten inleveren of heeft geïncasseerd.

Spreekster heeft de bedragen niet paraat die samenhangen met de niet opgeloste geschillen met BAM. In ieder geval gaat het om een geschil rondom groefwijdte bij het station.

Gevraagd werd waardoor de overschrijdingen en vertragingen zijn veroorzaakt en o.a. werd op de samenstelling van de ondergrond gewezen. Echter, er waren nog veel meer oorzaken voor de vertraging van het project, zoals kabels en leidingen die anders bleken te liggen en de bouw van de fietsenstalling. Dat alles is in het rapport benoemd.

Gevraagd werd naar de verdeling van de meerkosten tussen provincie en gemeente. De € 84 miljoen werd als totale kosten in 2017 in beeld gebracht. Een deel daarvan zijn kosten die niet of onvoldoende geraamd waren. De V&B kosten horen daarbij. Een ander deel zijn kosten wegens onvoorziene zaken. Er is een zwaarwegend advies gevraagd aan de heer Van Wassenaar hoe tot een goede verdeling van die kosten tussen stad en provincie te komen. Dat advies is aan de provincie en de gemeente voorgelegd.

2. VERDELING TAKEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, constateert dat het hele rapport uitstraalt dat er veel te zeggen valt over onduidelijkheden in taken en verantwoordelijkheden, zowel ambtelijk als bestuurlijk. Het rapport bevat daarover aanbevelingen, maar deze zijn erg algemeen. Het rapport zelf bevat veel subaanbevelingen die ook de moeite waard zijn. Waarom heeft de Rekenkamer ervoor gekozen om niet in het uitgebreide rapport deelaanbevelingen op te nemen?

De heer Hazeleger, SGP, leest in een van de conclusies dat de integrale verantwoordelijkheid voor de ambtelijke aansturing van het werkend tram vervoersysteem pas in 2018 formeel belegd is, terwijl de Adviesraad Tram daar in 2014 al aandacht voor had gevraagd. Vindt de Rekenkamer dat, naast dat een en ander nu formeel goed is belegd, alles nu wel goed in beeld is wat daar speelt?

De heer Bols, PVV, vraagt waarom er medio 2012 werd besloten om de wethouder Stationsgebied uit de stuurgroep te halen, terwijl bekend was dat er in dat gebied een grote uitdaging voor de stad Utrecht lag. Wat waren de overwegingen om het advies op dit gebied niet over te nemen? Waarom werden bestuurlijke besluiten zowel door de stuurgroep als door het bestuurlijk overleg genomen, terwijl dat niet zo was afgesproken in de bestuursovereenkomst uit 2012?

Mevrouw Schilderman, D66, leest dat geadviseerd wordt de wethouders/gedeputeerden met aanpalende verantwoordelijkheden aan tafel te hebben. Hoe ziet de Rekenkamer dat voor zich? Betekent dit dat men beter met meer bestuurders aan tafel kan zitten om zo op het traject te sturen? Wat betekent dat voor wie waar op gaan sturen? Moet er dan meer gestuurd worden vanuit de wethouders op zaken die bij de provincie spelen en andersom?

De heer Homans, S&S, komt terug op de hoofdstukken over ambtelijke aansturing en bestuurlijke aansturing. Geconstateerd wordt dat de stuurgroep vaak niet door de agenda heen kwam omdat de vergaderingen niet lang genoeg waren en de directieraad niet goed wist wat zijn taken exact waren. Kan geduid worden hoe de directieraad en de stuurgroep zich tot elkaar verhielden? Van de directieraad werden er ook zaken doorgeschoven naar de stuurgroep, omdat zaken onduidelijk waren.

De heer Wijntjes, CDA, constateert dat in het rapport wordt gesproken over de samenstelling van het aantal bestuurders dat zich met de lijn mag bemoeien en die verhouding is 1 : 1, terwijl de risicoverdeling 2 of 3 : 1 is. Waarom is dat aantal zo strikt gehanteerd? In het AB van het BRU werd in 2014 reeds gesteld dat de kwesties, die in het stationsgebied spelen, van eminente invloed zijn op de plannen en kosten van de Uithoflijn. Waarom is dat zware aandachtspunt niet belegd in bestuurlijke verantwoordelijkheden?

De heer V.d. Graaf, ChristenUnie, vraagt naar de rol van de Adviesraad Tam. Is onderzocht of de taken en verantwoordelijkheden van de Adviesraad goed waren belegd?

De heer Weistra, GroenLinks, leest op pag. 64 dat uit de audit het idee voortkwam dat de projectdirecteur ook verantwoordelijk zou moeten worden voor aanpalende projecten, maar de Adviesraad vond dat vervolgens geen goed idee. Dat lijkt op een conflict tussen twee adviezen. Hij vraagt welke rol de Adviesraad op dat moment heeft gespeeld.

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, merkt op dat in het rapport redelijk veel tekst wordt gewijd aan de brede portefeuille van de gedeputeerde mobiliteit, waarin er op drie manieren sprake is van dubbele petten. Destijds is er een motie ingediend om daar verandering in aan te brengen. Zij leest daarover geen aanbeveling in het rapport. Zij vraagt dienaangaande om reflectie van de Rekenkamer omdat er op drie manieren risico's zijn, ook voor de voortgang van het project.

De heer Van Schie, VVD, gaat in op de relatie tussen de projectverantwoordelijke vanuit het college van GS en de informatievoorziening in het college van GS. In het rapport staat dat de gedeputeerde regelmatig met het college van GS overlegde over de voortgang en de risico's, maar niet wordt beschreven hoe dat ging in het college van B&W. Wat is de indruk van de Rekenkamer op welke wijze het college van B&W is meegenomen in de risico's en de informatievoorziening?

Mevrouw Hoenderdos reageert op vragen en opmerkingen.

In het rapport wordt veel gezegd over onduidelijkheden in taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Dat loopt als een rode draad door het onderzoek heen. De Rekenkamer heeft zijn aanbeveling op hoofdlijnen geformuleerd. De toelichting op de conclusies kan ook worden gezien als een toelichting op de aanbevelingen, anders zouden er wel heel veel aanbevelingen moeten worden geformuleerd. Het hoofdstuk Conclusies en Aanbevelingen bevat in feite vele deelaanbevelingen.

Ingegaan werd op de verschillende petten van de gedeputeerde. Heel duidelijk is geconstateerd dat dit risico's met zich meebrengt. Dat de risico's worden benoemd, moet ook worden geïnterpreteerd als een aanbeveling om daar iets tegen te doen.

De integrale verantwoordelijkheid voor het werkend tramvervoersysteem kreeg pas in 2018 een formele invulling. Nu is dat wel goed in beeld. De Rekenkamer vindt het een positieve ontwikkeling dat er een uitgebreid verbeterplan is opgesteld, met namen en rugnummers wie voor welk onderdeel van het verbeterplan verantwoordelijk is. Het verbeterplan wordt ook gemonitord. Wel staat in de conclusies dat er op dit terrein moet worden doorgepakt, mét vasthoudendheid.

Gevraagd werd waarom medio 2012 de wethouder niet in de stuurgroep werd opgenomen. Dat hangt samen met andere ontwikkelingen in 2015 bij de BRU. In 2012 is er een bestuursovereenkomst gesloten met dit als uitgangspunt. Dat is een feit. De overwegingen dienaangaande zijn niet onder-

zocht. Het onderzoek is uitgegaan van de situatie vanaf 2015. Indien nodig, werd er verder teruggekeken. De bestuurovereenkomst uit 2012 werd er wel bijgepakt, maar de achtergronden zijn niet onderzocht.

Gevraagd werd wat het betekent indien de wethouder Stationsgebied zou gaan meesturen met provinciale zaken. Zo direct moet de aanbeveling van de Rekenkamer niet worden geïnterpreteerd. De Rekenkamer vindt het belangrijk dat de informatie in de stuurgroep goed wordt gedeeld, daar waar het gaat over de ontwikkelingen in het Stationsgebied en in de afdeling OV van de provincie, zodat bestuurders in relatie tot hun eigen verantwoordelijkheden besluiten kunnen nemen. Dan maakt een verhouding als 1 : 1 of 1 : 2 niet uit, zo moet er ook niet worden geteld. Het gaat erom dat er in de stuurgroep, waar besluiten worden genomen, alle informatie op bestuurlijk niveau aanwezig is en gedeeld wordt.

De vraag was ook of de stuurgroep het zo druk kreeg, omdat onduidelijk zou zijn wat er in de directieraad zou moeten worden behandeld. Dat is niet de indruk van de Rekenkamer. De rol van de directieraad is lang onduidelijk geweest, maar vooral in relatie tot de POUHL, de projectorganisatie Uithoflijn. Dat is inmiddels geheel uitgelijnd. Uit de stukken die zijn geanalyseerd, komt niet naar voren dat onderwerpen, die eigenlijk door de directieraad behandeld zouden moeten worden, door de stuurgroep zijn behandeld.

De Rekenkamer geeft een expliciete aanbeveling over de rol van de Adviesraad Tram. De Adviesraad heeft al in een vroeg stadium aanbevelingen gedaan die in de opvolg-audit in 2016/1017 weer terugkwamen, maar ook in het rapport van de Rekenkamer. De positie van de Adviesraad Tram is nogal onduidelijk. De Adviesraad brengt adviezen uit aan de directieraad maar ook aan de stuurgroep. De aard van de adviezen is zeer divers, soms heel technisch, en dat laatste hoort thuis op de tafel van de directieraad. Adviezen, die gaan over planning en kosten, hadden naar het oordeel van de Rekenkamer meer moeten worden doorgeleid naar de stuurgroep.

De heer V.d. Berg komt terug op de vraag van de heer Van Schie over de informatievoorziening richting het college van B&W. De Rekenkamer heeft dat onderzocht maar heeft geen verslagen van de B&W vergaderingen aangetroffen. Wel zijn er besluitenlijsten en daaruit blijkt dat de problematiek rond de Uithoflijn de nodige keren bij de rondvraag aan de orde is gesteld. De Rekenkamer heeft begrepen dat er in het college ook wel eens “hoofdlijnenberaad” plaatsvindt. De Rekenkamer heeft kunnen achterhalen dat er in november 2017 zo’n hoofdlijnenberaad heeft plaatsgevonden binnen het college van B&W. Het gaat dan om aanvullingen op de reguliere voortgangsrapportage die het college van B&W via de stuurgroep ontving. In die zin is de betrokkenheid en het informeren van het college van B&W breder geweest, dan uitsluitend via de voortgangsrapportages. Echter, wat er mondeling werd gewisseld tijdens de collegevergaderingen, kan uiteraard niet meer worden achterhaald.

3. SAMENWERKING BETROKKENEN

De heer Mourik, CDA, krijgt de indruk dat er in 2017 een versoepeling gaat ontstaan in de verhouding met de BAM, zie pag. 111. Is onderzocht of daar juridische documenten aan ten grondslag liggen?

Voorts vraagt hij naar de appreciatie van de Rekenkamer als het gaat om de visie van de BAM op de samenwerking. Hij vond die schokkend. Hoe taxeert de Rekenkamer die samenwerking? Levert dat risico's op voor het verdere verloop van het traject?

De heer Van Reenen, VVD, begrijpt dat de Rekenkamers momenteel nog steeds risico's onderkennen in de samenwerkingsrelatie en in de haalbaarheid van het project. Hij vraagt of die risico's kunnen worden geëxpliciteerd.

De heer Van Schie, VVD, memoreert dat de contracten met de BAM een aantal keren is gewijzigd, met name de boetes op vertragingen. Wie nam daartoe het initiatief en wie heeft die contracten uiteindelijk vastgesteld? Deze zijn besproken in de stuurgroep en in de directieraad. Waren de gedeputeerde en de wethouder op de hoogte van de aard en inhoud van de brieven die BAM keer op keer stuurde, toen ze aangaf dat er problemen ontstonden. Hoe werd daar vervolgens op geacteerd vanuit bestuurlijk perspectief?

De Rekenkamer concludeert dat er sprake was van een moeizame samenwerking. Hoe is die moeizame samenwerking ontstaan? Was dat al vanaf het begin het geval, of ontstond dat pas toen de meerkosten aan de orde kwamen? Kan de Rekenkamer het "moeizame" in de samenwerkingsrelatie nader duiden?

De heer Van Muilekom vraagt of er vanaf 2012 een partij is geweest die, op welk moment dan ook, constateerde dat het grootste project van de provincie Utrecht niet goed liep, dat de samenwerking te wensen overliet én dat bespreekbaar wilde maken.

De heer Homan, S&S, sluit zich aan bij de vraag van de heer Van Reenen, nl. wat nu nog de grootste risico's in de samenwerkingsrelatie zijn. Eerder gaf hij aan dat de stuurgroepvergaderingen in feite te kort duurden om de agenda te kunnen afwerken, ook omdat er veel tijd aan urgente kwesties moest worden besteed. Hoe taxeert de Rekenkamer dat feit?

De heer Van Essen, GroenLinks, verwijst naar de moeizame samenwerkingsrelatie tussen de project-directeur en de provinciaal directeur. In hoeverre is dat het gevolg geweest van onduidelijkheden in verantwoordelijkheden of lag de moeizame relatie vooral aan het ontbreken van een klik tussen personen?

Mevrouw Schilderman, D66, constateert dat het sturingsmodel Samen Sturen beter doorgevoerd had moeten worden. Wat betekent dat voor de sturingsmogelijkheden van raad en staten? Hoe kan het op zo'n manier worden geïmplementeerd dat raad en staten beter aan het stuur komen?

De heer Van Déun, PVV, leest in het rapport over verstoorde verhoudingen tussen bestuurders van het college van GS en van het college van B&W. Hebben die slechte verhoudingen schade aan het project Uithoflijn berokkend? Heeft de Rekenkamer vastgesteld dat die verstoorte verhoudingen ook gevolgen hebben gehad voor het project, en zo ja, is dat te kwantificeren?

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, verwijst naar de constatering dat de samenwerking nog steeds moeizaam verloopt. Zij vraagt of de Rekenkamer dat nader kan duiden. Het niet samenwerken is een diepliggende basis onder dit rapport. Zij vraagt of er in die zin sprake is van een erfenis als gevolg van de overgang van de BRU naar de provincie Utrecht. Het thema "samenwerking" is in rapportages van de afgelopen jaren nooit teruggekomen. Is de Rekenkamer erachter gekomen waarom daarover niet transparant is gecommuniceerd?

Wat betreft de fase 2016/2017 leest zij dat de projectdirecteur is ontslagen, er werd tussentijds een andere structuur ingepast en de Rekenkamer geeft dan aan “dat de samenwerking dusdanig moeizaam verloopt, dat zonder verbeteringen grote vertragingen onontkoombaar zijn.” Vervolgens wordt er iemand weggestuurd en komt er een ander voor in de plaats. Daarna wordt door de Rekenkamer geconstateerd dat de samenwerking is verbeterd. Echter, ondanks de andere bemensing is er vertraging ontstaan met € 84 miljoen extra kosten. Zij wil graag precies weten wat de koppeling is tussen de samenwerking en de vertraging.

De heer Hazeleger, SGP, verwijst naar de interventie 2016 toen de projectdirecteur werd ontslagen. Uit het rapport van de Rekenkamer blijkt dat dit vooral te maken had met een moeizame relatie tussen de voormalige projectdirecteur en de afdelingsmanager OV van de provincie. Er was een mediationstraject onder leiding van de Adviesraad Tram. Is de Adviesraad ook betrokken geweest bij de interventie, waar uiteindelijk 1 van de 2 partijen die onenigheid hadden, moest opstappen?

De provincie heeft altijd laten weten dat de problemen met de BAM tot 2016 duurden, maar dat deze na het vertrek van de projectdirecteur en het ontstaan van de nieuwe samenwerkingsvorm met BAM oplosten, waarna de samenwerking versoepelde. Echter, nu leest hij daarop een geheel andere visie van de BAM. Hij vraagt dienaangaande om een reflectie van de Rekenkamer.

BAM is aannemer van de Uithoflijn maar ook aannemer in het Stationsgebied. Hoe liggen die verhoudingen? Is er vanuit de BAM poot Uithoflijn druk uitgeoefend op de BAM poot Stationsgebied?

De Rekenkamers gaan over tot beantwoording van de vragen.

De heer V.d. Berg verwijst naar het einde van hoofdstuk 7 van het rapport. Daarin wordt de visie van de BAM weergegeven ten aanzien van de samenwerkingsrelatie. Dat is ook voorgelegd aan de bestuurders en hun visie daarop heeft de Rekenkamer in beeld gebracht. De Rekenkamer heeft daar uit afgeleid dat beide partijen hun onderlinge samenwerking kwalificeren als moeizaam. Dat heeft niet alleen betrekking op de periode t/m 2016, maar ook op de jaren daarna. Een verdere dieptestudie is hier niet aan gewijd.

Mevrouw Hoenderdos meent dat er twee zaken aan elkaar worden geknoopt. Er wordt een moeizame samenwerking gesignaleerd, én er zijn risico's, maar die vloeien niet 1 : 1 voort uit de moeizame samenwerking. De meerkosten komen uit op € 102 miljoen wanneer de hoofdlijnenplanning wordt gehaald, maar er zijn risico's van nog meer vertraging op het gebied van beveiliging, de testfase e.d. Zij is daar reeds eerder op ingegaan.

De heer V.d. Berg licht toe dat de Rekenkamer heeft beschreven dat er vele VTW's zijn geweest en die komen van beide partijen. In belangrijke mate komen ze bij de opdrachtgever vandaan. Dat geeft aan dat het een dynamisch project is geweest, met vele relaties naar andere projecten waar tegelijkertijd aan werd gewerkt. Verder heeft de Rekenkamer zich daar geen oordeel over kunnen vormen. Gevraagd werd waar de moeizame samenwerking door werd veroorzaakt: kwam dat door personen of door de structuur? Spreker wijst op de bestuursovereenkomst uit 2012 die onvoldoende eenduidig was en onvoldoende helder ten aanzien van de verantwoordelijkheden van de directieraad en van de projectorganisatie. Was de directieraad ambtelijk opdrachtgever (zoals de bijlage van de bestuurs-overeenkomst aangaf) of was dat in mindere mate het geval, zoals de hoofdtekst van de bestuurs-overeenkomst dat aangaf? Ook de bijstellingen dienaangaande in de projectplannen in 2013, 2014,

2015 hebben geen goed gedaan. Daar werd in sterkere mate gesproken over een model, waarin van het ambtelijk opdrachtgeverschap van de directieraad geen sprake was. Dat is pas in 2017 gecorrigeerd. De bestuursovereenkomst gaf dus veel interpretatieruimte en ook dat lag aan de basis van de moeizame samenwerking. De overgang van het project Uithoflijn van de BRU naar de provincie is ook een moeilijke factor geweest. Het project kwam terecht in een organisatie, die tot dan toe geen verantwoordelijkheid had voor een dergelijk complex project. De provincie had het karakter van een beleidsorganisatie, in plaats van een projectorganisatie. Daarnaast werd aanvankelijk de keuze gemaakt om de projectorganisatie onder te brengen in de afdeling OV, maar die beslissing werd een jaar later teruggedraaid, toen geconstateerd werd dat die structuur niet goed werkte. De projectorganisatie werd toen weer rechtstreeks onder een verantwoordelijk directeur geplaatst en maakte geen onderdeel meer uit van de afdeling OV.

Er zijn dus diverse omstandigheden geweest die elkaar hebben versterkt, waardoor de structuur, waarin de mensen moesten werken, niet hielp om de onderlinge verhoudingen goed te houden. Daarnaast was er sprake van samenwerkingsproblemen tussen de projectorganisatiedirecteur en relaties aan de andere kant, nl. de afdeling OV, de directieraad en de BAM.

Wanneer partijen de opvatting hebben dat hun belangen bij een project in grote mate gelijk gericht zijn c.q. samenvallen, en dat gezamenlijke sturing nodig is, dan moet dat ook daadwerkelijk worden gedaan. Dat stelt wel eisen aan het functioneren van het bestuur en aan de informatievoorziening richting raad en staten. Ook daar moet de bereidheid bestaan om met de wederzijdse belangen en opvattingen in voldoende mate rekening te houden.

Mevrouw Hoenderdos gaat in op de vraag over de relatie tussen de projectdirecteur POUHL en de afdeling OV van de provincie. In de stukken en de procesplannen zat veel ruis. Het organogram sloot niet aan bij de tekst. De plannen, die een uitwerking waren van de bestuursovereenkomst in latere jaren, gaven weer andere beelden. Op papier was er onduidelijkheid hoe een en ander formeel was geregeld en dat leidde tot discussie. De POUHL was eerst ondergebracht bij de afdeling OV, maar werd daar weer snel uitgehaald. Dat alles werkte niet mee. Als men elkaar in onderlinge verstandhouding goed weet te vinden, en men van nature goed kan samenwerken, zijn de eerdergenoemde onduidelijkheden in documenten en structuur nog wel overkomelijk. Echter, nu bleek dat elkaar te versterken. De onderlinge verhoudingen hielpen niet om een brug te slaan.

Gevraagd werd hoe samenwerking is gedefinieerd. Dat is nu gebeurd in de tweede allonge. In de bestuursovereenkomst is gekozen voor het model Samen Sturen, maar er werd in 2012 geen helderheid verschaft wat dat betekende voor de onderlinge afspraken. Pas in 2018 werd daar vorm aan gegeven. Hoe kunnen PS en raad daarop sturen? De Rekenkamer heeft geconstateerd dat raad en staten niet van dezelfde informatie werden voorzien, ook niet op hetzelfde moment. Nu worden er gezamenlijke RIB's gezonden naar raad en staten. Ook identieke voortgangsrapportages gaan gelijktijdig naar raad en staten. Dat draagt bij aan de rol van raad en staten in het aanspreken van hun colleges.

Eind 2016 kwam er een verandering in de organisatie, en kwam er een andere bemensing terwijl er nog steeds problemen waren, zo werd zojuist gesignaleerd. Dat hangt voor een deel samen met problemen uit het verleden. De problemen met de V&B kosten zijn niet in 2016 ontstaan, die waren er toen al. Wat betreft de meerkosten van € 84 miljoen, verwijst zij naar pag. 53 van het rapport, alwaar een overzicht is opgenomen van de labels die aan de € 84 miljoen kunnen worden gekoppeld (zoals niet geplande kosten, verdragingskosten, reeds belegde uitgaven e.d.).

De heer Mourik verduidelijkt zijn vorige vraag. Is er in contractuele zin sprake geweest van veranderingen tussen de provincie en de BAM? Is dat niet gebeurd, dan is zijn vraag of de gemeente of de provincie hebben onderzocht of de veranderende relatie in het contract paste. Spreker vraagt of de Rekenkamer de visie van de BAM op de samenwerking in het project als een risico taxeert.

Mevrouw Hoenderdos antwoordt dat de Rekenkamer niet in die zin naar de contracten heeft gekeken.

De Rekenkamer heeft geen antwoord op de vraag of het college van GS en het college van B&W geïnformeerd zijn over de brieven die de BAM verstuurde. Zij adviseert daarover vragen te stellen aan GS en B&W.

Voorts geeft zij aan dat er geen enkele partij is geweest die signaleerde dat de samenwerking niet goed was en dat daar iets aan moest worden gedaan.

Op eerdere vragen van de SGP, antwoordt mevrouw Hoenderdos dat de Adviesraad Tram mediation heeft gepleegd toen de projectdirecteur van de POUHL er nog was. De onderzoekers hebben ook met de Adviesraad Tram gesproken. Daarna is de Adviesraad niet meer in beeld geweest.

De onderzoekers hebben de BAM naar zijn visie op de samenwerking gevraagd en deze is in het rapport beschreven. Uit de toonzetting blijkt dat er nog steeds sprake is van spanning. De interventie heeft geholpen maar de kou is nog niet uit de lucht en dat wilde de Rekenkamer signaleren.

Geen onderzoek is gedaan naar het Stationsgebied.

Mevrouw De Haan signaleerde dat er in de rapporten niet werd ingegaan op het element samenwerking en zij vroeg wat daarvan de reden is geweest. Mevrouw Hoenderdos memoreert dat in de bestuursovereenkomst van 2012 is vastgesteld dat er samen gestuurd zou worden en dat hield samenwerking in. Echter, daar is nooit goede invulling aan gegeven. Pas in de tweede allonge is ingevuld wat samenwerking nu werkelijk inhoudt.

De PVV vroeg of de verstoorde verhoudingen tussen GS en B&W schade aan het project hebben aangebracht. Mevrouw Hoenderdos bevestigt dat de verstoorde verhoudingen zeker invloed op het project hebben gehad, maar de Rekenkamer heeft deze niet kunnen kwantificeren.

De heer Van Schie vroeg eerder wanneer en waarom die verhouding zo moeizaam is geworden. De heer V.d. Berg heeft zojuist geschetst dat er allerlei situaties zijn geweest die daarop van invloed waren. De bestuursovereenkomst, en het gebrek aan eenduidigheid daarin, heeft niet geholpen, de overgang van BRU naar provincie was buitengewoon problematisch evenals de wijze waarop de projectorganisatie Uithoflijn in de afdeling OV werd ingevaren maar er na een jaar weer werd uitgethaald. Dat heeft spanning opgeleverd tussen de projectdirectie aan de ene kant en het afdelingshoofd OV aan de andere kant. De mengeling van structuurbeslissingen heeft niet geholpen om spanningen te verminderen, temeer daar er ook mensen werkten, die niet goed met elkaar uit de voeten konden.

4. OPVOLGING VAN AANBEVELINGEN EN ADVIEZEN

De heer v.d. Zweth, PvdA, leest het nodige over de adviezen van de Adviesraad Tram en hoe deze worden opgevolgd. In aanbeveling 6.b staat dat een en ander ook gedeeld had moeten worden met raad en staten. Wanneer raad en staten die adviezen wel hadden ontvangen, zou dat dan extra mogelijkheden tot sturing hebben geboden? In het rapport staat dat er gedurende 2018 stappen worden gezet om het sturingsmodel en de informatievoorziening te verbeteren, alsmede de opvolging van aanbevelingen. Kan worden gesteld dat er voor 2018 nog geen sprake was van die verbetering?

De heer Van Kranenburg, ChristenUnie leest in de bestuurlijke reactie dat GS van oordeel zijn dat zij om praktische redenen niet in de maand, volgend op het kwartaal, een voortgangsrapportage kunnen leveren, dit om zorgvuldigheidsredenen. Hoe kijkt de Rekenkamer daar tegen aan?

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, geeft aan dat er rond dit proces organen zijn die kritische tegenspraak kunnen leveren, zoals de Adviesraad Tram. Die heeft vele adviezen uitgebracht maar een aantal is niet of pas veel later uitgevoerd. Begrijpt de Rekenkamer waarom de adviezen van de Adviesraad niet zijn opgevolgd? Was de directieraad of de stuurgroep daar voor verantwoordelijk?

De concerncontroller heeft advies uitgebracht over de ambtelijke aansturing, de invlechting van de BRU en de instelling van de werkgroep. Ook die adviezen zijn niet opgevolgd of deels later. Ook daarover heeft zij dezelfde waarom vraag.

Ook de adviezen uit de audit, die toch alarmbellen liet rinkelen, zijn niet of pas veel later opgevolgd. Zij vraagt voorts waarom het Horvat rapport uit 2015 niet is opgevolgd, waar het de provincie betreft. Hoe is de sturing op die adviezen geweest? Waar het de POUHL betreft, zijn de adviezen wél opgevolgd.

De heer Schipper, SP, memoreert dat tijdens de debatten in de gemeenteraad van Utrecht de relatie tussen de audit 2015 en de opvolgaudit aan de orde is gesteld. Gesteld werd dat de opvolgaudit mede op verzoek van de delegaties uit Utrecht tot stand kwam (de wethouder en de vertegenwoordiger in de Directieraad). Heeft de Rekenkamer dat kunnen achterhalen? Wie en met welk motief heeft de opvolgaudit geïnitieerd?

De heer Van Essen, GroenLinks, memoreert dat er in de audit 2017/2018 vooral stevige noten werden gekraakt over de aantoonbare (niet) opvolging van de aanbevelingen uit de eerdere audit door de ontvangstorganisatie. Heeft de Rekenkamer geconstateerd dat dit inmiddels – aantoonbaar – is verbeterd?

De heer Hoefnagels, D66, memoreert dat de projectorganisatie kortdurend binnen de afdeling OV van de provincie Utrecht werd gepositioneerd. Dit is gebeurd op advies van Boer en Croon. Wat was de aanleiding van dat advies? Er waren drie opties maar er werd voor bepaald advies gekozen, terwijl na een jaar alsnog voor het oorspronkelijke advies werd gekozen.

De heer Wijntjes, CDA, vraagt naar de interne controle van zowel de projectorganisatie, de toezichthouder op de projectorganisatie en de directie. Dat zijn de drie Lines of defense. De vierde en laatste line of defense is de accountant van de provincie Utrecht. Heeft de accountant wel voldoende gewaarschuwd? In 2016 staat er al voor € 200 miljoen in de balans. Dan mag bij de oordeelsvorming van de accountant worden verwacht dat er iets over wordt gezegd, als daarmee iets aan de hand is.

De heer Hazeleger, SGP, constateert dat adviezen van de Adviesraad Tram voor een groot deel zijn genegeerd. Bij de vervolgaudit –via de site van de gemeente Utrecht– kan worden nagegaan welke adviezen uit de audit van 2015 wel en niet zijn opgevolgd. Hij vraagt hoe dat zit bij de adviezen van de Adviesraad Tram. Zijn de adviezen per onderdeel voor het deel Stad, voor het deel Projectorganisatie en voor het deel afdeling OV opgevolgd?

Mevrouw Hoenderdos gaat over tot beantwoording van de vragen.

De Rekenkamer dicht een belangrijke rol toe aan de Adviesraad Tram. De Rekenkamer vindt overigens niet dat al die adviezen integraal naar raad en staten zouden moeten gaan. Sommige onderdelen van de adviezen bevatten een uitgesproken technische component, en dat is vooral bedoeld voor de Directieraad. Al eerder gaf zij aan dat uitspraken van de Adviesraad over kosten en planning volgens de Rekenkamer wel aan raad en staten hadden moeten worden voorgelegd. Dat is niet gebeurd omdat de rol en de positie van de Adviesraad onduidelijk waren. Daarin is verduidelijking nodig, naar het oordeel van de Rekenkamer.

De Rekenkamer beveelt aan dat de voortgangsrapportages binnen een maand naar raad en staten moeten gaan. De beide colleges vinden dat dit technisch een te korte periode is. Echter, nu blijkt dat de derde kwartaalrapportage, die onlangs is uitgegaan, voorzien is van een oplegnotitie met duiding van de meest recente ontwikkelingen. Kennelijk is dat wel mogelijk. De Rekenkamer pleit ervoor de meest actuele informatie zo snel mogelijk naar raad en staten te zenden, en niet te wachten op nieuwe informatie die vervolgens in een opleg memo bij de rapportage wordt meegezonden. Nogmaals pleit zij ervoor na te gaan of dat toch binnen een maand gaat lukken.

Diverse malen werden er opmerkingen gemaakt over de adviezen van de Adviesraad en dat men deze naast zich neer zou hebben gelegd. Haar indruk is dat onvoldoende geregeld was wat de waarde van de Adviesraad was en wie er wat met de adviezen moest doen. Daarom werden adviezen van de Adviesraad Tram niet altijd actief doorgestuurd en opgepakt. De Rekenkamer kreeg geen signalen dat adviezen van de Adviesraad bewust werden genegeerd.

Vragen zijn er gesteld over de rol van de concerncontroller, van de accountant en over de 4 lines of defense. De Rekenkamer heeft gezien dat de concerncontroller van de provincie in 2013 een memo heeft gestuurd met daarin de oproep dat de provincie zich moest voorbereiden op de overkomst van de BRU. Daar is geen gehoor aan gegeven. Het "waarom" heeft de Rekenkamer niet kunnen achterhalen. Dat is als een feit geconstateerd. Boer en Croon heeft een onderzoek uitgebracht met daarin drie mogelijke richtingen voor de organisatorische ophanging van de POUHL, maar sprak geen duidelijke voorkeur uit. Er werd voor een richting gekozen, maar waarom die keuze werd gemaakt is voor de Rekenkamer niet duidelijk geworden. In die periode pleitte de concerncontroller voor ophanging van de projectorganisatie rechtstreeks onder de provinciale directeur. De Rekenkamer weet van dat advies, maar heeft niet kunnen achterhalen waar dat advies is gebleven of wat daarmee is gedaan. Dat is vooral bijzonder, omdat redelijk snel daarna gekozen werd voor het eerdere advies van de eigen concerncontroller.

Gevraagd werd wie de aanzet heeft gegeven voor de opvolgaudit. Er zijn verschillende partijen die dat claimen, immers, successen wil men graag binnenhalen.

Op de vraag of de accountant voldoende gewaarschuwd heeft, licht spreekster toe dat de Rekenkamer daar niet direct onderzoek naar heeft gedaan. Het antwoord op die vraag moet zij schuldig blijven.

Gevraagd werd hoe het nu gaat met de opvolging van aanbevelingen en adviezen. De Rekenkamer heeft de indruk dat dit nu beter gaat, omdat in het verbeterplan heel duidelijk namen en rugnummers zijn genoemd wie voor welk onderdeel verantwoordelijk is. Echter, dat is nog maar heel recent. Ook hier gaat het om doorpakken en vasthouden.

Er zijn geen overzichten van de opvolging van de adviezen van de Adviesraad Tram: dat werd niet gevolgd zoals dat ook niet gebeurde met de aanbevelingen uit de audit 2015. De Rekenkamer kan de verdeling van 19 aanbevelingen van de Adviesraad Tram naar stad, provincie en POUHL in relatie tot de vraag of deze al dan niet zijn opgevolgd, achteraf ook niet meer opleveren.

De heer V.d. Zweth, PvdA, vraagt nogmaals of er voorafgaand aan 2018 geen sprake is geweest van verbeteringen.

De heer V.d. Berg wijst op de manier waarop met de audit in 2015 en met de opvolgaudit eind 2017 is omgegaan. De stuurgroep is veel passiever omgegaan met de audit in 2015, men nam daar kennis van, en er werd veel minder duidelijk een verbeterplan samengesteld. De stuurgroep is veel actiever omgegaan met de audit in 2017. Zo kon het dus ook, is de conclusie van de Rekenkamer. Was dat eerder gebeurd, en waren adviezen van de Adviesraad Tram wél opgevolgd, dan had men de nodige problemen kunnen voorkomen.

Het is heel opvallend dat punten, die door de Adviesraad in 2014, 2015, 2016 worden genoemd, weer opduiken in de opvolgaudit. De verbeteringen zijn nu meer ingebed en daar wordt krachtiger op gestuurd. De wijze waarop dat vanaf 2018 wordt opgepakt, is veel beter dan in de voorgaande jaren.

5. VOORTGANGSINFORMATIE TEN BEHOEVE VAN DE AANSTURING

6. INFORMATIEVOORZIENING AAN RAAD EN STATEN

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, verwijst naar de pagina's 89 en 90, waarin op de aansturing van het project wordt ingegaan. Aangegeven wordt dat er nog steeds verbeterpunten zijn.

Volgens de Adviesraad Tram geeft de opvolgaudit aanleiding tot een noodmaatregel omdat het project onmiddellijke sturing nodig had, gezien de strakke planning. Dat is gedateerd op 6 maart 2018. De noodmaatregel wordt niet gespecificeerd. Zij vraagt wat die noodmaatregel inhield en of er een half jaar na dato sprake is van verbetering in de aansturing én in de sturing van het project.

De heer Van Muilekom, PvdA, hoort deze avond steeds opnieuw over gebrekkige samenwerking en gebrekkige informatievoorziening. Hij wil stilstaan bij de rol van raad en staten in deze. Hebben de volksvertegenwoordigers liggen slapen? Hoe kijkt de Rekenkamer daar tegen aan?

De heer Hazeleger, SGP, begrijpt dat de voortgangsinformatie nu veel beter is dan voorheen. Onlangs is de 3^e kwartaalrapportage uitgekomen. De meeste spanning zit bij het deel waar de provincie verantwoordelijk voor is, nl. de afdeling OV. Hij vraagt of de voortgangsinformatie voor dat deel nu op orde is.

De heer Weistra, GroenLinks, verwijst naar pag. 76. Daar komt naar voren dat volgens sommige betrokkenen de voortgangsrapportages te rooskleurig waren. Heeft de Rekenkamer dat kunnen bevestigen?

De heer Van Schie, VVD, begrijpt van de Rekenkamer dat raad en staten op sommige momenten niet goed geïnformeerd waren. Was die informatie onvoldoende qua timing, was het onvolledig, was het onjuist? Hij wil graag een nadere duiding van de informatiewaardering door de Rekenkamer.

De heer Wijntjes, CDA, las in een van de bijlagen dat de projectorganisatie keurige kwartaalrapportages maakte. Hij heeft dat nagegaan en inderdaad zijn er vanaf het begin van het project consequent kwartaalrapportages uitgebracht. Het is hem dan ook onduidelijk waarom de bestuursrapportages zo rommelig zijn verlopen, immers, de projectrapportages zijn de basis voor de bestuursrapportages. Is vastgesteld dat er licht zit tussen de projectrapportages en de bestuursrapportages? Zo schrijft de

projectdirecteur dat het glas half leeg is, terwijl in de bestuursrapportage te lezen valt dat het glas half vol is.

Mevrouw Hoek, 50PLUS, hoort dat raad en staten niet juist geïnformeerd zijn. PS zijn regelmatig met informatiesessies over de voortgang van de Uithoflijn geïnformeerd. Zij meent dat het meer gaat om de kwestie dat PS niet volledig zijn geïnformeerd. Viel de informatie, die PS niet eerder hebben ontvangen, onder de geheimhouding of wilde men bepaalde informatie niet met PS delen?

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, stelt een vraag over de risico's die te maken hebben met de aansturing. In paragraaf 4 staat informatie over nevenprojecten. In augustus 2018 zijn er 56 van 102 nevenprojecten nog niet afgerond. Naarmate de uitvoering vordert, neemt het aantal nevenprojecten toe en daarmee ook de risico's. Zij leest niet hoe er gestuurd wordt om die risico's zoveel mogelijk te beperken.

De heer Van Schie, VVD, memoreert dat de heer Van Wassenaar op 30 augustus 2017 aan zijn opdracht begon. Kennelijk kwam dat voort uit een conflict over de verdeling van de kosten. Hij vraagt wanneer de kiem van dat conflict helder is geworden. Hoe is de opdracht aan de heer Van Wassenaar in de colleges en in de stuurgroep besproken? Was het volgens de Rekenkamer logisch geweest om raad en staten te informeren over het verzoek aan de heer Van Wassenaar om een zwaarwegend advies uit te brengen, immers, op dat moment was het kennelijk al duidelijk dat er financiële gevolgen zouden zijn voor partijen.

De Rekenkamer heeft in het rapport vele feitelijkheden opgesomd. Daar zit veel achter, die nu niet bekend zijn en waarvan de duiding ontbreekt. Hij vraagt of raad en staten de gespreksverslagen met alle betrokkenen kunnen ontvangen, desnoods op blauw.

Mevrouw Lejeune leest dat er te laat is gecommuniceerd richting staten over de vertraging en de meerkosten. In het rapport staat "In lijn met eerdere adviezen van de Adviesraad Tram, die een afbreukrisico voorzag wanneer er meer dan eens vertraging gemeld zou moeten worden." Zij begrijpt dat de Adviesraad Tram heeft geadviseerd eerst maar eens het complete beeld af te wachten van de scope van de vertragingen en de kosten, en pas daarna over te gaan tot het informeren van de staten. H.i. is het beter zo vroeg mogelijk te adviseren in plaats van volledig te kunnen adviseren. Zij vraagt dienaangaande naar de visie van de Rekenkamer.

Mevrouw Hoenderdos komt terug op de inhoud van de noodmaatregel: dat was het borgen van de aanbevelingen.

Zij bevestigt dat de voortgangsrapportages richting staten zijn verbeterd, omdat ze integraler van aard zijn. De ontwikkeling in het Stationsgebied is inmiddels minder urgent geworden maar bij de afdeling OV moeten er nog veel zaken worden gedaan.

De Q3 rapportage is niet meer in het rapport van de Rekenkamer verwerkt; deze was daarvoor te laat. Wel is het in de rapportages lastig zoeken naar de planning. Zo wordt duidelijk dat de planning twee weken wordt verschoven, maar hoe dat in zijn werk gaat is lastig te achterhalen. De informatie kan op dat punt scherper worden gemaakt.

Gevraagd werd of de voortgangsrapportages in het verleden te rooskleurig werden voorgesteld en of raad en staten daar meer actief op hadden kunnen sturen. Raad en staten hadden in ieder geval kunnen signaleren wanneer ze de voortgangsrapportage niet ontvingen. Zo is een voortgangsrappor-

tage in 2015 niet verschenen. Wanneer in een voortgangsrapportage met kleuren wordt gewerkt, en alles staat op groen, dan lijkt het haar niet waarschijnlijk dat dit vragen oproept. Zij is wat ambivalent over de vraag hoe de staten op basis van deze voortgangsrapportages zelf actief hadden kunnen doorvragen.

Gevraagd werd naar de informatievoorziening richting staten en raad: was deze te laat, onvolledig of onjuist? Zij vindt dat grote woorden, omdat dit snel veralgemeniseert. De Rekenkamer constateerde dat voortgangsrapportages laat kwamen, maar ook dat de teksten een bestuurlijke toonzetting kregen. De kwartaalrapportages van de projectorganisatie gingen naar de directieraad. Deze bevatten vaak veel techniek en dat moet ook op het niveau van de directieraad worden opgelost. Ook ging het deels over kosten en planning. De Rekenkamer constateert dat over dat laatste een “bestuurlijke slag” werd gemaakt waardoor informatie voor de staten minder inzichtelijk wordt.

De heer Van Muilekom vraagt wat mevrouw Hoenderdos bedoelt met “een bestuurlijke slag”.

Mevrouw Hoenderdos verduidelijkt dat de tekst soms “omfloerst” werd opgeschreven.

Voorts licht zij toe dat, nu er beter integraal wordt gestuurd op de nevenprojecten, de risico’s inzichtelijker zijn geworden. Ook kan worden benoemd wie er verantwoordelijk is om mitigerende maatregelen te treffen teneinde risico’s tegen te gaan. De integrale sturing levert zeker een verbetering op. Zij noemt in dit verband dat er een integraal managementteam is gekomen tussen de ambtelijke organisatie van de provincie en de gemeente. Dat is een hele goede ontwikkeling omdat er zo integraler kan worden gestuurd. Ook de toevoeging van de wethouder Stationsgebied aan de stuurgroep maakt een integralere benadering mogelijk. Daarmee zijn de nevenprojecten beter in beeld en daarmee worden de risico’s beter beheersbaar.

De heer V.d. Berg gaat in op de opdracht aan de heer Van Wassenaar. Na gesprekken in de Directieraad in 2017 kreeg de heer Van Wassenaar een verzoek tot het uitbrengen van een zwaarwegend advies. De Rekenkamer vindt het inderdaad logisch dat raad en staten daarover geïnformeerd zouden worden, temeer daar er in die periode geen voortgangsrapportage werd uitgebracht. Pas begin 2018 verscheen er een voortgangsrapportage over het gehele jaar 2017.

Wanneer er aanleiding is om krachtig over een bepaald onderwerp na te denken, en er na aanhoudende discussies intern geen oplossing wordt gevonden, waardoor aan een derde een zwaarwegend advies wordt gevraagd, had het volgens de Rekenkamer in de rede gelegen raad en staten daarover te informeren.

Gevraagd werd naar de gespreksverslagen. Het voeren van vertrouwelijke gesprekken is voor de Rekenkamer een belangrijk instrument. De mensen die zijn geïnterviewd, is toegezegd dat het vertrouwelijke gesprekken zijn en dat moet zo blijven om als Rekenkamer van dat instrument te kunnen blijven gebruikmaken. Rond de casus Tivoli/Vredenburg heeft de Rekenkamer daarover destijds een discussie gevoerd met de Rechtbank, die de Rekenkamer uiteindelijk in het gelijk stelde toen de Rekenkamer weigerde om partijen inzage te geven in de vertrouwelijke gespreksverslagen. De vertrouwelijke verslagen worden derhalve niet verspreid.

Gesuggereerd werd dat de Adviesraad Tram adviseerde eerst goed over de beleidsreactie na te denken, alvorens over te gaan tot het informeren van raad en staten. Bij een majeur probleem is het verstandig om dat zo niet te doen, maar informatie juist eerder te verstrekken. De colleges kunnen hun raad en staten in zo’n geval melden dat er iets aan de hand was, dat er onderling beraad plaatsvond en dat er spoedig een reactie zou volgen.

Op de vraag van de heer Mourik of contracten van de BAM juridisch zijn gecheckt, antwoordt de heer V.d Berg dat dit niet door de Rekenkamer is gebeurd.

7. OVERIGE ZAKEN

De heer V.d. Graaff, ChristenUnie, verwijst naar het raadsvoorstel waar donderdag over zal worden gesproken. Bij punt 6 staat de aanbeveling dat het goed is bij grote projecten altijd een Adviesraad in te stellen. Wat verstaat de Rekenkamer onder “grote projecten” en waarom zou het goed zijn daarvoor altijd een Adviesraad in te stellen?

Bij punt 9 staat dat ervoor moet worden gezorgd dat de raad de “voor hen relevante adviezen” van de Adviesraad ontvangt. Wat is “relevant” en wanneer is iets niet voor de raad relevant?

De heer Van Reenen, VVD, begrijpt dat de Rekenkamer bepaalde vragen of thema’s niet heeft onderzocht. Wanneer de Rekenkamer deze vragen vanavond hoort, zou dat dan in de optiek van de Rekenkamer voor een vervolgonderzoek pleiten?

De heer Hazeleger, SGP, verwijst naar pag. 88 waar melding wordt gemaakt van de spanning tussen de directieraad en de projectdirecteur. Aangegeven wordt dat het inhuurcontract van een manager van de POUHL werd beëindigd. Is onderzocht wat daarvan de reden was?

De heer Hoefnagels, D66, verwijst naar het staten/raadsvoorstel waarin wordt ingegaan op het ambtelijk opdrachtgeverschap. Hij vraagt of de Rekenkamer een advies kan geven over het sturingsmodel in relatie tot het ambtelijk opdrachtgeverschap.

De heer Van Essen, GroenLinks, vraagt hoe nuttig de Rekenkamer de Adviesraad Tram acht, na dit onderzoek. De Rekenkamer noemt de dubbele petten van gedeputeerde Straat een probleem. Hij vraagt zich af waarom. Hij kan zich ook voorstellen dat het goed is dat de gedeputeerde, die verantwoordelijk is voor het laten rijden en beheren van de Uithoflijn, ook wordt betrokken bij het realiseren van het project. Hoe ziet de Rekenkamer dat?

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, begrijpt dat er nog drie disputen zijn met de BAM, naast hetgeen nu onder de rechter is. Wat zijn daarvan de risico’s, mogelijke kosten e.d.?

Mevrouw Schilderman, D66, leest in de eerste aanbeveling dat de kosten van alle relevante nevenprojecten betrokken moeten worden. Hoe zou dat praktisch moeten worden uitgevoerd?

De Rekenkamers gaan over tot beantwoording van de vragen.

Mevrouw Hoenderdos komt terug op de vraag wat onder een “groot project” moet worden verstaan. Dat is een project zoals de uithoflijn. De Tweede Kamer heeft een grote projectenregeling. De commissie Duivesteijn heeft onderzocht hoe het bij grote projecten van de rijksoverheid is gegaan. Deze commissie heeft goed bruikbare conclusies en aanbevelingen geschreven. Een groot project is iets dat niet tot het dagelijkse werk behoort, waarvoor iets apart moet worden georganiseerd, waarmee geen ervaring is opgedaan, wat grote intrinsieke risico’s met zich meebrengt en dat heel veel geld kost. Het hoeft niet altijd om infrastructuur te gaan. Een groot project kan ook gaan om de aanschaf van een nieuw financieel systeem of om een andere structurering van de ICT. Dat kunnen ook zeer grote projecten zijn met grote risico’s. Raad en staten zijn overigens ook in de positie om zelf een

onderwerp als majeur te bestempelen, zodanig, dat dat als een groot project moet worden behandeld. Daar kunnen voorwaarden aan worden gesteld, zoals voortgangsrapportages en het al dan niet instellen van een Adviesraad. De Rekenkamer pleit daarvoor, omdat er in het land veel deskundigheid is. Bij de Uithoflijn was een driekoppige Adviesraad met veel deskundigheid aanwezig, die dergelijke projecten vaker bij de hand heeft gehad. Ervaringen uit andere grote projecten kunnen altijd worden gebruikt voor nieuwe projecten. Dat vindt de Rekenkamer belangrijk.

Gevraagd werd wat “relevante adviezen” zijn van de Adviesraad voor staten en raad. Dat zijn die adviezen waarop raad en staten kaders stellen en controleren, bv. over planning en financiën. In dat geval zouden de adviezen van de Adviesraad Tram aan raad en staten moeten worden voorgelegd. Het kan ook gaan over technische aangelegenheden. Als voorbeeld noemt zij het risico van de elektromagnetische straling bij het UMC. Eerst zou dat in trams worden opgelost, later is ervoor gekozen dat in de bovenleidingen op te lossen. Met die techniek zouden raad en staten niet moeten worden lastig gevallen, maar wel indien de oplossing financiële consequenties heeft, gelet op het budgetrecht van raad en staten.

Inderdaad heeft de Rekenkamer niet alles onderzocht. De scope van het onderzoek was vanaf de overgang van de BRU. De Rekenkamer is zover mogelijk teruggegaan als nodig was. Gevraagd werd of vervolgonderzoek nuttig kan zijn. Mevrouw Hoenderdos denkt dat dat niet het geval is, omdat de “waarom” vragen lang niet altijd kunnen worden beantwoord. De Rekenkamer heeft het feitencomplex boven tafel gehaald maar heeft ook gezocht naar de “waaromvraag”. Dat is niet gelukt en een vervolg onderzoek zal dat ook niet boven tafel halen. Op verschillende momenten en op verschillende plekken is geconstateerd dat het ontbrak aan verslaglegging. Dat maakt het zeer moeilijk te traceren hoe zaken zijn gegaan en wat daarvoor de argumenten waren.

In de projectorganisatie deden zich wisselingen voor. De projectdirecteur vertrok, maar ook zijn tweede man. De Rekenkamer heeft dat niet onderzocht omdat dit een onderdeel is van het Integris rapport.

Wel heeft de Rekenkamer aandacht besteed aan de spanning tussen de Directieraad en de projectdirecteur. Dat werd veroorzaakt door onduidelijkheden en door de verstoorde relaties tussen personen.

Gevraagd werd naar een advies over ambtelijk opdrachtgeverschap. De Rekenkamer heeft geconstateerd dat dit bij de Uithoflijn zwak georganiseerd was. Veel onduidelijkheid was er over de relatie van de Directieraad naar de POUHL en in hoeverre deze ambtelijk opdrachtgever was. Dat is inmiddels wel goed belegd en dat kan als voorbeeld dienen bij andere projecten.

De Rekenkamer heeft gezien dat de rol van de Adviesraad Tram onduidelijk was. Onduidelijk was of de Adviesraad adviseerde aan de Directieraad of aan de stuurgroep en wat er met die adviezen gebeurde. Deze werden sporadisch naar raad en staten doorgezonden. Vooral in 2018, ten tijde van de opvolg audit, werd de Adviesraad slecht geïnformeerd. Wanneer een Adviesraad geen positie krijgt, dan kan die raad zijn rol heel moeilijk pakken, aldus mevrouw Hoenderdos.

Wat betreft de dubbele petten van gedeputeerde Straat, signaleert de Rekenkamer dat hij opdrachtgever en opdrachtnemer is. De gedeputeerde is opdrachtgever aan de projectorganisatie en heeft daardoor de intrinsieke motivatie om zaken zo goedkoop mogelijk te regelen, echter, dat kan betekenen dat de kwaliteit onvoldoende is. Tegelijkertijd is de gedeputeerde opdrachtnemer en afnemer. In die rol hecht hij aan kwaliteit, duurzaamheid en levensbestendigheid maar dat is weer prijsverhogend. Daar zit een mogelijk probleem in en het is beter die rollen te scheiden. Daardoor ontstaan er twee verantwoordelijken die hierover met elkaar in discussie kunnen gaan.

De heer V.d. Berg voegt eraan toe dat de controllersrol in zekere zin ook bij deze gedeputeerde be-
legd is, gelet op zijn portefeuille financiën. In feite is dat een vierde pet.

Mevrouw Hoenderdos meent dat de mogelijke financiële risico's van de disputen, die nog met BAM
gaande zijn, een goed onderwerp voor een nader onderzoek kunnen zijn. De Rekenkamer heeft dat
niet onderzocht.

Gevraagd werd of alle kosten van alle relevante nevenprojecten nu wel in beeld zijn. Omdat er in-
middels een integraal MT is samengesteld, de wethouder Stationsgebied aan de stuurgroep is toege-
voegd, én er beter integraal wordt gestuurd, is er op dit punt een grote verbetering gemaakt maar
dat moet wel worden nageleefd. Dat vraagt om blijvende alertheid.

Mevrouw Hoek, 50PLUS, komt terug op de vertraging van de Uithoflijn, die ook veroorzaakt is door
de samenstelling van de ondergrond. De grond zou op bepaalde plaatsen zo zwak zijn dat er trillingen
in het systeem ontstaan, wanneer de tram daarover heen rijdt, hetgeen een onveilige situatie te-
weeg zou brengen. Zij vraagt of er aan de voorkant van het proces grondboringen zijn uitgevoerd om
te analyseren of de grond geschikt is voor aanleg van een trambaan. Men moest andere materialen
aanschaffen om het trillen op te vangen en dat alles heeft een enorme vertraging teweeg gebracht
met kostenverhoging als gevolg. Zij vraagt of de Rekenkamer deze bevindingen ook heeft kunnen
constateren.

De heer V.d. Zweth, PvdA, vraagt of de Rekenkamer van oordeel is dat ook de raad inzicht had moe-
ten krijgen in het Integis rapport.

De heer De Pagter, VVD, hoorde zojuist dat er wat betreft de informatievoorziening naar de raad,
sprake was van een “bestuurlijke slag” en “omfloerste informatie”. Hij vraagt naar een concrete ca-
sus. Het CDA heeft gisteren een mail rondgezonden die ook naar de Rekenkamer is gestuurd. Is die
casus over de wijzigingen van de conceptrapportage 2016 bij de Rekenkamer bekend? Is dat een
voorbeeld van omfloerste informatievoorziening?

De heer Van Schie, VVD, komt terug op de elektromagnetische straling op het UCP. Hij heeft begre-
pen dat daarvoor ten tijde van de BRU een risicobudget reservering is gemaakt, maar dat deze werd
geschrapt toen gekozen werd voor een andere oplossing. Echter, het risico is nog steeds niet weg.
Was dat een logische en verantwoorde stap of hebben raad en staten heel bewust risico's geschrapt
die er nog steeds blijken te zijn?

Voorts vraagt hij of de versnellingsmaatregelen binnen de kaders van het project zijn getroffen.

Zouden de vertragingkosten te vermijden zijn geweest, wanneer de raad eerder in positie was ge-
bracht om te sturen, bv. op de vertraging in het Stationsgebied en de relatie met Klépierre.

Op enig moment werden de V&B kosten voorzienbaar. De raad heeft daarvoor pas bij de voorjaars-
nota 2018 budget vrij gemaakt, naar aanleiding van het zwaarwegende advies van de heer Van Was-
senaar. De heer v.d. Berg zei dat er geen budgettaire kaders geschonden zijn. Is er dan nul geld uitge-
geven aan de voorbereidingen, uitvoering en planning, voordat het budget er was (nl. pas bij de voor-
jaarsnota 2018)?

Uit de BRU tijd herinnert hij zich dat er in het kader van de due dilligence een 2^e en 3^e opinie is ge-
vraagd en dat er een “schoon door de poort rapport” van E&Y is opgesteld. Hij weet niet of die rap-

porten nu openbaar zijn. Zijn die rapporten bestuurlijk overgedragen en heeft de Rekenkamer die rapporten ingezien?

Gesproken is over de moeizaamheid van het project. De heer V.d. Berg relateerde dat vooral aan de uitvoeringsaspecten en aan de ambtelijke organisatie. Hij stelde een meer bestuurlijke vraag. Waar kwam de moeizaamheid tussen de stuurgroep en de Adviesraad, tussen wethouder en gedeputeerde en tussen andere gremia uit voort?

De heer Weistra, GroenLinks, begrijpt van de Rekenkamer dat er niets is uitgegeven zonder autorisatie van de raad, echter, de Rekenkamer betoogt ook dat, om een juiste afweging te kunnen maken, men wel alle kosten in beeld moet hebben. Het budgetrecht heeft betrekking op het vooraf autoriseren van kosten, en niet over de afweging vooraf, zoals ook uit andere Rekenkamer onderzoeken blijkt. Het gaat hier om het budgetrecht van de raad en niet over het budgetrecht van de BRU destijds.

De heer Hazeleger, SGP, komt terug op de manager van de projectorganisatie. De Rekenkamer stelt dat Integis daar onderzoek naar heeft gedaan en daaruit bleek dat de manager nog steeds in afwachting is van een gesprek met de provincie, Echter, over achtergronden wordt niets gezegd. Het zou naar zijn mening relevant zijn dat uit te zoeken.

Met betrekking tot de kleuren die gebruikt worden in de voortgangsrapportages, begrijpt hij dat de Rekenkamer in feite stelt dat, wanneer PS daar goed op willen sturen, ze dergelijke stukken met een houding van wantrouwen moeten lezen.

In de samenvatting van Integis valt te lezen dat de voormalig projectdirecteur, ten opzichte van de BAM, de lijn had van “afpraak is afspraak”, maar van deze functionaris werd afscheid genomen. Vanaf dat moment werd er minder strak gestuurd, terwijl de relatie met de BAM nog steeds slecht is. De SGP constateert dat die interventie niet heeft opgeleverd wat de provincie ervan had verwacht, terwijl de kosten behoorlijk “uit de klauwen zijn gelopen”.

Mevrouw De Haan, ChristenUnie, spreekt haar zorg uit over de reactie van de BAM. De BAM stelt dat de samenwerking op dit moment, oktober 2018, gekenmerkt wordt door een gebrek aan besluitvorming en daadkracht aan de zijde van de opdrachtgever. Hierdoor vindt de beheersing van door BAM gesignaleerde opdrachtgeversrisico's onvoldoende plaats.

Zij vraagt hoe de Rekenkamer aankijkt tegen deze opmerkingen van de BAM in relatie tot voorliggend rapport.

De heer V.d. Berg laat 50PLUS weten dat er in het rapport twee pagina's zijn opgenomen over de meest relevante vertragingen, met daarbij de technische achtergrond. Grondboringen zijn niet uitgevoerd. De fundering van het stationsgebied was anders dan gedacht. De noodzakelijke tekeningen kwamen pas later beschikbaar en toen die er waren bleek het noodzakelijk te zijn de ondergrond te stabiliseren. De maatregelen en de meerkosten dienaangaande zijn op pag. 41 van het rapport weergegeven.

Mevrouw Hoenderdos licht toe dat de samenvatting van het Integisrapport op de site van de provincie is gepubliceerd. Het integrale rapport is geheim omdat dit bedrijfsgevoelige en privacygevoelige informatie bevat. Dat rapport kan derhalve niet zo maar beschikbaar worden gesteld.

Als voorbeeld van het maken van een “bestuurlijke slag” in de informatievoorziening, laat zij het volgende weten. Het betreft de voortgangsrapportage van 15 december 2016, waarop volgens de Rekenkamer een manier van “vriendelijk herformuleren” werd toegepast. De conceptversie van de rapportage spreekt van “Intensieve disputen met de BAM over VTW’s vragen een grote inspanning van de projectorganisatie”. De tekst wordt aangepast door de eerste woorden van de zin niet meer op te nemen. Het wordt dan: “VTW’s die een grote inspanning vragen van de projectorganisatie.” Dat daar intensieve disputen met de BAM aan ten grondslag liggen, wordt in de definitieve rapportage weggelaten. Zij noemt dat “vriendelijk herformuleren”.

Zij kan de vraag van de heer Van Schie of het destijds opnemen van een risicobudget voor electro magnetische straling niet beantwoorden (of dat logisch en verantwoord is geweest).

Waren de versnellingsmaatregelen binnen de kaders van raad en staten? De Rekenkamer vindt dat raad en staten hierover beter geïnformeerd hadden kunnen worden, immers, dan hadden raad en staten zelf een afweging kunnen maken. De Rekenkamer heeft geconstateerd dat de versnellingsmaatregelen hebben bijgedragen aan het beperken van de vertraging, maar hoeveel dat is geweest kan niet worden aangetoond.

Gevraagd werd of de verdragingskosten te vermijden waren geweest, wanneer raad en staten eerder en anders hadden aangestuurd. Raad en staten hadden beter geïnformeerd kunnen worden, teneinde zelf afwegingen te kunnen maken.

In de voorjaarsnota 2018 is budget vrijgemaakt voor voorbereiding exploitatie en beheerkosten, terwijl een deel daarvan al eerder bekend was. In het rapport wordt aangegeven wat, wanneer bij wie bekend was. Feit is dat de bedragen toen pas allemaal integraal bij elkaar werden opgeteld. Het ging om een bedrag van € 34 miljoen, als onderdeel van de € 84 miljoen.

De heer Van Schie, VVD, vraagt of er al geld was uitgegeven, voordat het budget beschikbaar werd gesteld.

De heer V.d. Berg antwoordt dat zijn beeld tot nu is geweest dat er geen geld te vroeg is uitgegeven.

Mevrouw Van Leeuwen, Rekenkamer Utrecht, verwijst naar de voortgangsrapportages waarin staat hoeveel verplichtingen er waren aangegaan, hoeveel uitgaven er waren aan het eind van ieder halfjaar en wat het geautoriseerde budget was. De Rekenkamer constateerde dat wat aan verplichtingen is aangegaan, en wat er werd uitgegeven, lager was dan het budget dat op dat moment beschikbaar was. In de provinciale begroting 2017 was er toen al bijna € 15 miljoen gereserveerd voor de V&B kosten. Een deel daarvan is later ingezet als dekking voor de € 84 miljoen. Ongeautoriseerde uitgaven zijn niet geconstateerd.

De heer Van Schie, VVD, vraagt hoe het zit als er geld wordt uitgegeven voor iets, waar geen budget voor was gereserveerd. Z.i. valt dat dan toch buiten de kaders. Zijn vraag is concreet of er geld is uitgegeven aan projectonderdelen, waarvoor raad en staten geen budget hadden uitgetrokken. Hij begrijpt overigens nu dat de staten dat wel hadden gedaan, maar de raad niet.

De heer V.d. Berg vindt dit een illustratie van de stelling dat er bij de start van een project een integraal beeld van de kosten moet zijn. Zo kan er materiële inhoud aan het budgetrecht worden gegeven. Er moet dus breder worden gekeken dan alleen maar naar de formele kant van de zaak.

Terugkomend op de vraag van de heer Weistra over het budgetrecht van de BRU of van de raad, antwoordt de heer V.d. Berg dat er voor het project een gezamenlijke verantwoordelijkheid lag. Bij

een snelle analyse had men kunnen denken dat “de donkere wolk wel bij de andere partij” terecht zou komen. Echter, de gemeente Utrecht stond mede voor de € 84 miljoen aan de lat. Dat betekent dat de raad mede verantwoordelijk was.

Mevrouw Hoenderdos komt terug op het boekenonderzoek van EY in 2015. Dat onderzoek werd in twee fases opgeleverd. Zij weet niet of dit onderzoek nog geheim is. De Rekenkamer krijgt de beschikking over alle documenten die voor een onderzoek nodig zijn. Ook voornoemd boekenonderzoek van EY is bij de Rekenkamer bekend.

Daarna heeft Concerncontrol van de provincie een samenvatting van dat boekenonderzoek gemaakt waarin werd aangegeven op welke onderdelen er actie moest worden ondernomen, bv. ten aanzien van de governance en de verdeling van taken en verantwoordelijkheden (dus toen werd dat ook al gesignaleerd volgens mevrouw Hoenderdos) alsmede het inrichten van de control functie. De V&B kosten en de PM post zijn toen niet genoemd.

Terugkomend op de vragen van de SGP, memoreert mevrouw Hoenderdos dat Integis onderzoek heeft gedaan naar de tweede man bij de projectorganisatie. Er zou met hem worden gesproken maar dat is nog niet gebeurd. De Rekenkamer heeft dat verder niet in het onderzoek meegenomen.

Wat betreft het gebruik van kleuren in de voortgangsrapportages, heeft zij bedoeld te zeggen dat, indien er groene kleuren worden gebruikt, dat niet uitnodigt om heel actief en kritisch naar de inhoud van de rapportage te kijken. Zij wil echter niet de indruk wekken dat, als iets goed lijkt te gaan, men dat bij voorbaat met wantrouwen moet beschouwen.

De heer Hazeleger meent dat dat in die situatie wel had moeten, om het signaal (dat het niet goed ging) te kunnen oppikken.

Mevrouw Hoenderdos wil een en ander ook relateren aan de algemene opmerking van de Rekenkamer over de kwaliteit van de voortgangsrapportages.

De vorige projectdirecteur had inderdaad het adagio “afpraak is afspraak”. Na de interventie zou de samenwerking moeten gaan verbeteren. Dat beeld leeft wel bij de betrokkenen, maar de BAM denkt daar anders over. De Rekenkamer meent dat de problemen nog niet zijn opgelost. Daar moet nog een flinke inzet gepleegd worden, zo is de indruk van de Rekenkamer.

De heer V.d. Berg komt terug op de vraag van de heer Van Schie over de moeizaamheid van de samenwerking, met name op het bestuurlijke niveau. Het is opvallend dat beide partijen van oordeel zijn dat ze onvoldoende zicht hadden op het deel van het project van de andere partij. De provincie meende onvoldoende zicht te hebben op de ontwikkelingen in het stationsgebied terwijl de bestuurlijke zijde van de gemeente meende onvoldoende zicht te hebben op de zaken die bij de provincie leefden, o.a. directieverantwoordelijkheden, bouw nieuwe tramremise, voorbereiding exploitatie en beheer. De Rekenkamer heeft tijdens de gesprekken expliciet gevraagd naar de persoonlijke verhoudingen. Beide partijen kwalificeren de verhouding als “zakelijk”.

De heer Van Schie verwijst naar de bestuurlijke reactie op het Rekenkamerrapport. Heeft de Rekenkamer de indruk dat de samenwerking nu minder zakelijk is en meer gericht op het samen sturen of niet?

De heer V.d. Berg antwoordt dat de Rekenkamer de indruk heeft dat er in het afgelopen jaar duidelijk sprake is van verbetering in de samenwerking.

De voorzitter rondt de bespreking af. Zij dankt alle aanwezigen voor hun komst en hun inbreng.